

МИХАЙЛОВ ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ

*Одеський державний університет внутрішніх справ,
директор навчально-наукового інституту права та кібербезпеки,
кандидат юридичних наук*

ГРИБ АННА МИКОЛАЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук*

ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНТЕРЕСІВ (НЕ) АДВОКАТОМ: (НЕ) ПОПУЛЯРНА ПРАКТИКА ОДЕСЬКИХ СУДІВ

1. З початком календарного 2020 року на печатних сторінках вузькоспеціалізованих видань [1] вітчизняна правнича спільнота [2; 3] активно дискутує на предмет кореляції законодавчих змін [4] та динамічного характеру судової практики в частині самопредставництва юридичної особи [5]; наголосили на неоднорідності судової практики.

Враховуючи публічне звернення Вищої ради правосуддя до Президента України та Верховної Ради України щодо забезпечення доступу громадян до правосуддя в умовах карантину на засіданні від 26 березня 2020 року [6] і рекомендації Вищої ради правосуддя судам неухильно дотримуватися приписів постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 року № 211 щодо запровадження карантину з метою запобігання поширенню коронавірусу COVID-19 [7] в теперішній час «безапеляційна крапка» в дискусії відсутня.

2. Голова Верховного Суду Валентина Данишевська наголосила, що, оскільки реформа не доведена до кінця, суди повинні виходити з того, що сторонам повинен бути забезпечений доступ до суду та об'єктивний розгляд спору. Вона зазначила, що представництво виникає у разі залучення стороннього представника. Якщо до суду приходять співробітник компанії, то судді Верховного Суду схильні вважати це самопредставництвом [2].

3. Приморський районний суд м. Одеси (наприклад, справа № 522/4357/19) [враховуючи відсутність в матеріалах справи: статуту, положення, трудового договору (контракту), а також, «додаткове окреслення» Одеським апеляційним судом, вичерпного переліку документів закону від 18.12.2019 № 390-IX – посадовою інструкцією тощо [8] на підставі довіреності задовольняє клопотання особи [не адвоката], яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписана або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

4. Процесуальний кодекс розмежовує такі юридичні категорії, як «представництво» і «самопредставництво».

Що стосується представництва, то за визначенням, наведеним у ст. 237 ЦК України від 16.01.2003 № 435-IV, ним є правовідношення, в

якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє. Представництво виникає на підставі договору, закону, акта органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства (частини перша, третя вказаної статті).

Відповідно до пп. 19 п. 1 розділу VII «Перехідні положення» КАС України, положення цього Кодексу застосовуються з урахуванням пп. 11 п. 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України.

02.05.2016 р. Верховною Радою України було прийнято зміни до Конституції України (Закон України № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)»), відповідно до яких розділ XV «Перехідні положення» Основного Закону України було доповнено п. 16-1, пп. 11 якого передбачає, що представництво відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 131-1 та ст. 131-2 цієї Конституції виключно прокурорами або адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 01.01.2017; у судах апеляційної інстанції – з 01.01.2018; у судах першої інстанції – з 01.01.2019.

Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 01.01.2020.

Представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню.

Вказані зміни набули чинності 30 вересня 2016 року.

Отже, представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах з 01.01.2020 здійснюється виключно прокурорами або адвокатами.

Водночас, варто зазначити, що пп. 11 п. 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України врегульовані саме питання представництва. Про «самопредставництво» в Конституції України не йдеться, воно передбачено лише відповідними положеннями процесуальних кодексів.

За загальним правилом, підтримуваним у теорії права, самопредставництво юридичної особи – це право одноосібного виконавчого органу (керівника) чи голови (уповноваженого члена) колегіального виконавчого органу безпосередньо діяти від імені такої особи без довіреності, представляючи її інтереси в силу закону, статуту, положення. Принаймні, таке розуміння цих правовідносин закладене у ч. 10 ст. 39 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 № 2275-VIII. Таке ж визначення означеного поняття було відображено у попередній редакції ст. 55 КАС України.

Разом з тим, змінами, внесеними до КАС України Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення можливостей самопредставництва в суді органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб незалежно від порядку їх

створення» від 18.12.2019 № 390-IX розширено випадки самопредставництва юридичної особи, суб`єкта владних повноважень і визначено, що «юридична особа незалежно від порядку її створення, суб`єкт владних повноважень, який не є юридичною особою, беруть участь у справі через свого керівника, члена виконавчого органу, іншу особу, уповноважену діяти від її (його) імені» та визначено вичерпний перелік документів, що можуть підтвердити відповідні повноваження: «відповідно до закону, статуту, положення, трудового договору (контракту)» (ч. 3 ст. 55 КАС України у чинній редакції).

Держава, Автономна Республіка Крим, територіальна громада беруть участь у справі через відповідний орган державної влади, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування відповідно до його компетенції, від імені якого діє його керівник, інша уповноважена особа відповідно до закону, статуту, положення, трудового договору (контракту) (самопредставництво органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування), або через представника. (ч. 4 цієї статті).

З аналізу змісту цієї норми закону вбачається, що допуск особи до участі у справі та визнання належно вчиненими будь-яких інших з переліку передбачених ст. 44 КАС України процесуальних прав, можливий за умови сукупної наявності обох цих умов, – ухвала Верховного Суду у складі судді-доповідача Касаційного адміністративного суду від 11.02.2020, справа № 260/988/19, в ЄДРСР № 87515945 [9].

5. Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права, – ч. 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII.

При виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду (ч. 5 ст. 242 КАС України).

6. Замість висновків. Дуже сподобалася відповідь на питання, чи вичерпується роль судді в суспільстві тільки справедливістю (суддя має активно займатися позасудовою роботою, брати участь в конференціях, круглих столах, зборах, найбільше розповідати про правові позиції, пояснювати їх); міркування про те, що найбільш палкі дискусії між суддями завжди розгортаються навколо тих справ, коли необхідно вибирати між правовим і справедливим рішенням ... роздуми про окремі думки суддів (підвищують довіру до рішення, а не підривають його), – судді Великої Палати Верховного Суду Тетяна Анцупова та Олена Кібенко [10].

Список використаної літератури:

1. «Адвокатська монополія» та процесуальні проблеми самопредставництва. *Судово-юридична газета*: веб-сайт. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/153119-postupovo-usunuti-problemi-advokaturi-ta-sudovogo-predstavnitstva> (дата звернення: 15.04.2020).

2. Якими документами підтверджується самопредставництво в суді. *Судово-юридична газета*: веб-сайт. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/163130-yakimi-dokumentami-pidtvverdzhuyetsya-samopredstavnistvo-u-sudi> (дата звернення: 15.04.2020).
3. КАС ВС та Велика Палата розійшлися у питаннях самопредставництва в суді. *Судово-юридична газета*: веб-сайт. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/160298-kas-vs-ta-velika-palata-roziyshlis-u-pitannakh-samopreds-tavnitstva-v-sudi> (дата звернення: 15.04.2020).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення можливостей самопредставництва в суді органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб незалежно від порядку їх створення: Закон України від 18.12.2019 № 390-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/390-IX> (дата звернення: 15.04.2020).
5. В суді обговорили проблемні питання самопредставництва юридичних осіб. *Київський районний суд міста Одеси*: веб-сайт. URL: <https://kievskisud.od.ua/press-department/all-news/10037-v-sudi-obgovorili-problemni-pitannya-samopredstavnistva-yuridichnikh-osib> (дата звернення: 15.04.2020).
6. Публічне звернення Вищої ради правосуддя до Президента України та Верховної Ради України щодо забезпечення доступу громадян до правосуддя в умовах карантину на засіданні від 26 березня 2020 року. *Вища рада правосуддя*: веб-сайт. URL: <https://hcj.gov.ua/news/vrp-zvernulasya-do-prezydenta-ukrayiny-ta-verhovnoyi-rady-ukrayiny-shchodo-zabezpechennya> (дата звернення: 15.04.2020).
7. Рекомендації Вищої ради правосуддя судам неухильно дотримуватися приписів постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 року № 211 щодо запровадження карантину з метою запобігання поширенню коронавірусу COVID-19. *Вища рада правосуддя*: веб-сайт. URL: <https://hcj.gov.ua/news/vrp-nadala-sudam-rekomendaciyi-shchodo-zabezpechennya-stabilnoyi-roboty-v-umovah-karantynu> (дата звернення: 15.04.2020).
8. Самопредставництво і представництво в суді. *Одеський апеляційний суд*: веб-сайт. URL: <https://oda.court.gov.ua/sud4813/pres-centr/news/901229/> (дата звернення: 15.04.2020).
9. Ухвала Верховного Суду у складі судді-доповідача Касаційного адміністративного суду від 11.02.2020, справа № 260/988/19, в ЄДРСР № 87515945. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87515945> (дата звернення: 15.04.2020).
10. Розмова про право: інтерв'ю з суддями Європейського суду з прав людини Дмитром Дедовим та Ганною Юджівською. Facebook: соціальна мережа. URL: <https://www.facebook.com/olena.kibenko> (дата звернення: 16.05.2020).

Ключові слова: рішення, постанова, представник, адвокат, суддя, Верховний Суд, COVID-19.

Ключевые слова: решение, постановление, электронная форма, административное правонарушение, COVID-19.

Key words: decision, resolution, vakil, vakeel, lawyer, advocate, solicitor, barrister, judge, magistrate, court, Supreme Court, COVID-19.